



OLIMPIADA KOMBËTARE E HISTORISË
NË ARSIMIN E MESËM TË LARTË

Faza e dytë

Klasa 10

01 shkurt 2025

Udhëzime për nxënësin:

- Olimpiada fillon në orën 10:00 dhe mbaron në orën 13:00.
- Testi përmban 5 pyetje.
- Për secilën pyetje është lënë hapësira e nevojshme për të shkruar përgjigjen.

Për përdorim nga komisioni i vlerësimit

Pyetja	1	2	3	4	5
	12 pikë	6 pikë	12 pikë	12 pikë	8 pikë
Pikët e fituara					

Totali i pikëve të fituara

KOMISIONI I VLERËSIMIT

1.....

2.....

1. "Në fazat e para të Luftës së Dytë Botërore, Gjermania, nën udhëheqjen e Adolf Hitlerit, synonte të rrezonte rendin e pas Luftës së Parë Botërore duke zgjeruar territoret e saj dhe sfiduar fuqitë dominuese të Evropës. Pushtimi i Polonisë në vitin 1939 shënoi fillimin e luftës, një lëvizje e kalkuluar për të afirmuar fuqinë e Gjermanisë dhe për të siguruar hapësirë jetike për popullin e saj. Italia, nën udhëheqjen e Benito Musolinit, fillimisht e gjeti veten në një rol dytësor në Fuqitë e Boshtit, shpesh duke luajtur një rol mbështetës në udhëheqjen ushtarake dhe strategjike të Gjermanisë. Ndërsa Gjermania ndoqi një ekspansion agresiv, qëllimet e Italisë ishin më modeste, duke u përqendruar në forcimin e kontrollit mbi Mesdheun dhe zgjerimin e pasurive koloniale të saj në Afrikë. Kjo divergjencë në ambicie krijoi fërkime brenda Boshtit, pasi Musolini kërkonte të merrte një pjesë më të madhe të premtimeve të luftës, ndërsa fokusi i Gjermanisë mbeti në dominimin kontinental."

John Keegan "The Second World War"

Nisur nga pasazhi i mësipërm analizoni tri të përbashkëta dhe tre dallime kryesore në politikën e jashtme të Gjermanisë dhe Italisë gjatë Luftës së Dytë Botërore, veçanërisht në lidhje me aleancat e tyre, ambiciet territoriale, ideologjinë dhe strategjitë ushtarake.

Të përbashkëtat

6 pikë

- Gjermania, ashtu edhe Italia ishin anëtare të Boshtit fashist, një aleancë që përfshinte përveç tyre edhe Japoninë. Ky pakt i mundësoi atyre të bashkëpunonin në nivele të ndryshme dhe të koordinonin fushatat e tyre ushtarake. Ata kishin një qëllim të përbashkët për të sfiduar fuqitë e mëdha të tjera, si Britania dhe Franca, dhe për të shtuar influencën e tyre në botë.
- Të dy shtetet kishin aspirata të ngjashme për zgjerim territorial. Gjermania kërkonte krijimin e një "hapësire jetike" (Lebensraum) për popullsinë e saj, duke synuar pushtimin e vendeve të Europës Lindore, veçanërisht të Polonisë dhe Bashkimit Sovjetik. Italia, nën Musolinit, kërkonte të krijonte një "Perandori të Re Romake" dhe ndërmori fushata ushtarake në Afrikë ku pushtoi Etiopinë dhe më pas pushtoi Shqipërinë.
- Të dy shtetet udhëhiqeshin nga regjime autoritare dhe totalitare që ndanë disa elemente të përbashkëta ideologjike, si fashizmi në Itali dhe nacional-socializmi në Gjermani. Këto ideologji i bënë ato shtete agresive ndaj rendit ndërkombëtar dhe kërkonin dominim të plotë të shteteve të tjera, duke u përqendruar në forcën dhe kontrollin e shoqërisë.
- Gjermania dhe Italia ishin të interesuara për minimin e influencës britanike dhe franceze në Evropë dhe jashtë saj. Ata ndihmuan njëra-tjetrën për të përmbushur këtë qëllim, veçanërisht në Ballkan dhe Afrikë, duke e theksuar rivalitetin e tyre ndaj këtyre fuqive.
- Etj.

Dallimet:

6 pikë

- Gjermania kishte një ideologji të theksuar nacional-socialiste që përfshinte racizmin dhe antisemitizmin, me synimin për të krijuar një perandori të popullsisë gjermane. Italia, ndonëse fashiste, kishte një ideologji që përqendrohej më shumë në perandorinë koloniale dhe një mbivlerësim të identitetit italian, pa një theks të theksuar mbi racizmin dhe shfarosjen e grupeve etnike të tjera (siç ndodhi me Gjermaninë).
- Politika dhe qëndrimi ndaj Bashkimit Sovjetik. Gjermania, nën Adolf Hitler, sulmoi Bashkimin Sovjetik në vitin 1941 me Operacionin Barbarosa, duke shkelur paktin e mos-agresionit që kishte nënshkruar me Stalinin (1939). Italia, megjithëse e angazhuar në luftë, kishte një qasje më të moderuar dhe nuk e kishte prioritet përballjen direkt me sovjetikët.
- Gjermania kishte një strategji të përqendruar në luftën në Evropë, duke u fokusuar kryesisht në pushtimin e shteteve të Evropës Lindore dhe Perëndimore, si dhe luftën me Bashkimin Sovjetik. Italia, ndërkohë, ishte e angazhuar në fushata në Afrikë dhe Ballkan, si dhe në përpjekje për të ndërtuar një perandori të re në Afrikë, ku ishte më pak e suksesshme.

- d) Raporti me Japoninë, aleatin tjetër, nuk ishte i njëjtë. Kështu, Gjermania dhe Japonia patën një marrëdhënie të ngushtë dhe bashkëpunuan në fushatat ushtarake, por Italia nuk e kishte këtë bashkëpunim kaq të ngushtë me Japoninë. Për shembull, Italia pati disa tensione me Japoninë në lidhje me dominimin në Detin Mesdhe dhe në territorin e Afrikës Veriore.
- e) Pjesëmarrja në Luftën e Dytë Botërore. Gjermania ishte një aktor kryesor që udhëhoqi shumë nga ngjarjet kryesore të Luftës së Dytë Botërore, duke përfshirë fillimin e luftës me pushtimin e Polonisë. Italia, ndonëse një aleate e Gjermanisë, shpesh ishte më pak e suksesshme dhe luajti një rol më të vogël në përpjekjet e përgjithshme ushtarake, duke qenë pjesërisht e ndarë mes sukseseve dhe dështimeve në fushatën e saj në Afrikë dhe në Ballkan.
- f) Etj.
2. Jep një argument që mbështet se pohimi i mëposhtëm është i vërtetë dhe një argument që është i gabuar.
"Athina kishte një sistem të vërtetë demokratik në kuptimin e sotëm, pasi të gjithë qytetarët mund të merrnin pjesë në procesin e vendimmarrjes."

Argumenti për këtë pyetje

I vërtetë:

3 pikë

Athina shpesh është quajtur si nënshkruerja e parë e demokracisë, sepse, në periudhën klasike (rreth shekullit V p.e.s.), qytetarët e lirë të Athinës morën pjesë drejtpërdrejt në vendimmarrje përmes asamblesë popullore (Eklezia), ku mund të votonin për ligje, politikë të jashtme dhe çështje të tjera. Ky proces është një shprehje e një demokracie direkte, që ishte një element i ri për atë periudhë, duke siguruar që qytetarët të kishin të drejtën për të shprehur mendimet dhe për të marrë vendime politike. Pra, në këtë aspekt, Athina mund të quhet "demokratike", duke lejuar një pjesëmarrje aktive nga qytetarët.

I gabuar:

3 pikë

Megjithatë, ky "sistem demokratik" kishte shumë kufizime dhe nuk ishte një demokraci e ngjashme me atë që e kuptojmë sot. Së pari, pjesëmarrësit në asamble ishin vetëm qytetarët e lirë athinas, që përfshinte vetëm rreth 20% të popullsisë së Athinës. Gruaja, skllëvërit dhe të huajt (metoikët) nuk kishin të drejtë vote ose pjesëmarrje në proceset politike. Pra, përkundër emrit të tij, sistemi demokratik athinas ishte shumë i kufizuar dhe përjashtues, që e bën atë të ndryshëm nga konceptet e demokracisë moderne.

3. Monarkia absolute franceze dhe monarkia e kufizuar angleze ishin dy sisteme politike që u zhvilluan në periudhën mesjetare, duke pasur ndikime të ndryshme në mënyrën se si udhëhiqeshin këto dy shtete.

a) Krahasoni këto dy monarki në aspektin e:

Pushtetit mbretëror

2 pikë

Monarkia absolute franceze: Mbretërit francezë kishin pushtet të plotë dhe të pakufizuar. Ata ishin të konsideruar si autoritete absolute dhe nuk kishin kontroll nga asnjë institucion tjetër. Mbretërit francezë mund të merrnin vendime pa ndihmën e asnjë institucioni tjetër. Pushteti i mbretit ishte i fokusuar në kontrollin mbi administratën dhe ligjet e shtetit.

Monarkia e kufizuar angleze: Mbreti kishte pushtet, por ishte i kufizuar nga institucione të tjera, kryesisht Parlamenti dhe Magna Carta. Mbretëria angleze zhvilloi një sistem ku mbreti duhej të merrte miratimin e Parlamentit për të kaluar ligje dhe për të marrë vendime të mëdha. Pushteti ishte shpërndarë dhe i balancuar.

Pushteti i fisnikërisë dhe të tjerëve**2 pikë**

Monarkia absolute franceze: Mbreti francez kishte mundësinë të shfuqizonte privilegjet e fisnikërisë dhe të kontrollonte mundësitë për pozita të rëndësishme, duke përfshirë edhe ndarjen e tokave dhe pasurive. Fisnikëria kishte ndikim të kufizuar dhe mbreti mund të emëronte zyrtarë që i besonte, pa marrë parasysh prejardhjen e tyre.

Monarkia e kufizuar angleze: Fisnikëria në Angli kishte një rol të rëndësishëm dhe mund të kufizonte pushtetin e mbretit, duke përdorur instrumente si Magna Carta dhe me ndihmën e Parlamentit. Anglia kishte një sistem të balancuar ku fisnikët, tregtarët dhe qytetarët mund të kishin ndikim në politikën shtetërore.

Kontrolli mbi ligjin dhe administratën**2 pikë**

Monarkia absolute franceze: Mbretëria absolute në Francë mund të vendoste ligje pa miratimin e grupeve të tjera. Mbretërit ishin të përfshirë drejtpërdrejt në administratë dhe shpesh vendosnin taksa dhe ligje sipas dëshirës së tyre. Institucione dhe zyrtarë të emëruar nga mbreti drejtonin territorin, dhe mbreti kishte një ndikim të fuqishëm mbi gjithçka.

Monarkia e kufizuar angleze: Në Angli, mbreti duhej të merrte miratimin e Parlamentit për të bërë ndryshime të mëdha ligjore, dhe shpesh ligjet e vendosura ishin rezultat i kompromisit mes mbretit dhe grupeve të tjera. Kjo monarki kishte një administratë më të shpërndarë, ku disa detyra dhe funksione ishin të ndara mes institucioneve të ndryshme, përfshirë gjykatat dhe Parlamentin.

Ndërhyrja e fesë dhe kishës**2 pikë**

Monarkia absolute franceze: Mbreti francez kishte ndikim të madh mbi Kishën dhe mund të ndërhynte në emërimet e klerikëve dhe në politikën fetare. Kjo forcë e paprekshme i mundësoi mbretërve të vendosnin kontroll mbi fushën fetare.

Monarkia e kufizuar angleze: Në Angli, pas Revolucionit të Lavdishëm (1688) dhe krijimit të Kishës Angleze, mbreti kishte më shumë kontroll mbi Kishën, por ende duhej të bënte marrëveshje me grupe të tjera fetare dhe politike për të menaxhuar pushtetin fetar.

b) Çfarë kanë të përbashkët këto dy monarki në lidhje me:**Pushtetin mbretëror:****1 pikë**

Në të dyja monarkitë, mbreti ishte figura qendrore dhe kishte ndikim të madh mbi jetën politike dhe sociale. Në të dyja rastet, mbreti ishte simbol i shtetit dhe kishte autoritet të konsiderueshëm, edhe pse në mënyra të ndryshme.

Feudalizmin:**1 pikë**

Të dyja monarkitë ishin të lidhura me strukturat feudale, ku fisnikëria dhe aristokracia kishin një ndikim të madh, por në mënyra të ndryshme. Në Francë, mbreti kishte mundësinë të kontrollonte fisnikët më direkt, ndërsa në Angli, fisnikët kishin më shumë mundësi të kufizonin fuqinë e mbretit përmes institucioneve politike.

Luftërat dhe konfliktet sociale:**1 pikë**

Të dyja monarkitë përjetuan konflikte sociale dhe tensione për shkak të strukturave të fuqishme të pushtetit. Në Francë, tensionet shpesh çonin në përplasje me fisnikët dhe popullin e varfër, ndërsa në Angli, konfliktet mes mbretit dhe Parlamentit shpesh krijonin përplasje që çuan në zhvillimin e një sistemi më të balancuar dhe të kufizuar të pushtetit.

rolin e mbretit si lider ushtarak:**1 pikë**

Të dyja monarkitë ishin të udhëhequra nga mbretër që kishin autoritet të plotë në politikën ushtarake dhe që përdornin forcën për të mbajtur pushtetin. Në të dyja rastet, mbreti ishte një figurë udhëheqëse në luftëra dhe përpjekje për zgjerimin e territorit, por praktikata e politikës ushtarake ndryshonin, duke pasur në konsideratë kufizimet e pushtetit në Angli.

4. Pas zbulimeve të mëdha gjeografike, progresi ekonomik i Evropës Perëndimore po ecte me ritme të shpejta dhe Evropa do të jetë në "vendin e parë", pra lokomotiva e zhvillimit ekonomik krahasuar me kontinentet e tjera. Politikat ekonomike të zbatuara do të jenë të suksesshme dhe fitimprurëse. Por, si çdo gjë, edhe ky zhvillim do të ketë ciklin e vet.
- Pas revolucioneve industriale do të ndryshojë thelbi i politikës ekonomike dhe idetë e Adam Smithit do të drejtojnë Evropën Perëndimore dhe SHBA-në.
 - "Depresioni i Madh" mes dy luftërave botërore do të tregojë që politikës ekonomike të praktikuar deri tani i kishte ardhur fundi. I hapet rruga një politike të re bazuar në idetë e Xhon Kejsit.
 - Vitet '70 të shek. XX do të shtrojnë rrugën e prirjeve të reja në politikat ekonomike.

a) Emërtoni politikat ekonomike në periudhat kohore të përshkruara më sipër. 4 pikë

- Merkantilizmi
- Liberalizmi klasik
- Liberalizmi modern ose social-liberalizmi
- Neoliberalizmi dhe Neokonservatorizmi

b) Zhvilloni përmbajtjen dhe parimet themelore të secilës politikë ekonomike. 8 pikë

Merkantilizmi – teori dhe politikë ekonomike e shek. XVII deri në kohën e revolucioneve industriale. Parimet e saj ishin:

- Zhvillimi i tregëtisë së jashtme me bilanc pozitiv, pra të dominonin eksportet mbi importet në lidhje me kolonitë.
- Grumbullimi i metaleve të çmuara nga kolonitë.
- Tregëtia do të ishte monopol i shtetit.
- Tregëtia do të zhvillohej nga shoqëritë monopoliste tregëtare që kontrolloheshin nga shteti

Pra, thelbi ishte kontrolli i ekonomisë nga shteti.

Liberalizmi klasik – Politikë ekonomike e cila mori jetë pas revolucioneve industriale dhe pasojave ekonomike dhe sociale që sollën këto revolucione. Ideator i saj ishte anglezi Adam Smith, i cili, kontrollin e ekonomisë nga shteti, e shikonte mbytës për një ekonomi që po zhvillohej me ritme të shpejta dhe me rritjen dhe fuqizimin e borgjezisë. Ai ishte mbështetës i parimit "laissez faire", pra "lëri të bëjnë çfarë të duan". Ai theksonte se shteti nuk duhej të ndërhynte në jetën ekonomike dhe duhej ta linte tregun të lirë. Edhe nëse prisheshin ekuilibrat në treg, ato vetërregullohen në formën e një dore të padukshme. Shteti, sipas tij, duhej të minimizonte rolin e vet në mbrojtjen e rendit, kufijve, në mbrojtjen e të drejtave të njeriut. Mund të mbulonte ndonjë degë të ekonomisë nëse individët privatë nuk ofroheshin për të.

Pra, thelbi ishte mosndërhyrja e shtetit në jetën ekonomike.

Liberalizmi modern ose social-liberalizmi – Politikë ekonomike e cila do të marri jetë pas krizës ekonomike të viteve 1929-1933 në SHBA, pra pas "Depresionit të madh". Mosndërhyrja e shtetit në jetën ekonomike e çoi Amerikën dhe gjithë botën në krizë. Xhon Kejsi theksoi se shteti duhej të ndërhynte në jetën ekonomike. Kjo ndërhyrje nuk duhej të ishte detyruese apo imponuese si në regjimet totalitare, por shteti do të pajisej me funksione të reja, si:

- Shteti si punëdhënës (pra, do të krijohet një sektor shtetëror në ekonomi krahas atij privat duke hedhur themelet e ekonomisë mikse).
- Shteti kontrollues dhe rregullator në ekonomi, duke i ardhur në ndihmë me kredi e subvencione bizneseve të ndryshme që kanë nevojë.
- Shteti ndërmerr reforma sociale në ndihmë të të gjitha shtresave në nevojë. Pra, konsolidohet dhe zgjerohet Shteti i Mirëqënies Sociale.

Pra, thelbi i saj është krijimi i ekonomisë mikse dhe konsolidimi i Shtetit të Mirëqënies Sociale.

Neoliberalizmi dhe Neokonservatorizmi – Politika ekonomike të viteve '70 –'80 të shek. XX, përfaqësuar nga Margaret Theçer në Angli dhe Ronald Regan në SHBA. Në vitet '70 të shek. XX bota perëndimore përjetoi një tjetër krizë ekonomike, por jo në përmasat e Depresionit të Madh. Kriza kishte si shkak shpenzimet e mëdha që bënin qeveritë në kuadrin e Shtetit të Mirëqënies Sociale, çfarë kishte shkaktuar defiçit të lartë. Gjithashtu, krijimi i OPEC nga vendet e Lindjes së Mesme dhe të Amerikës Latine, shkaktoi rritjen e çmimit të naftës në tregun botëror. Kjo dëmtoi ekonominë perëndimore, e cila, zhvillimin e industrisë, e kishte të bazuar tek nafta. Në këto kushte Anglia dhe Amerika do ti rikthehen politikave të tërheqjes së shtetit dhe privatizimeve të gjera, duke ju rikthyer ideve të Adam Smithit në kushte të reja.

Neoliberalizmi përmbante:

- kufizimin e rolit të shtetit në jetën ekonomike
- privatizimin e ndërmarrjeve shtetërore
- uljen e shpenzimeve qeveritare për Shtetin e Mirëqënies Sociale, i cili i kishte bërë njerëzit dembelë dhe të paafhtë për të qëndruar mbi këmbët e veta
- uljen e taksave për biznesin privat
- zgjerimin e tregut të lirë

Neokonservatorizmi theksonte:

- forcim i rendit dhe mbrojtjes kombëtare
- forcim i moralit, i vlerave të familjes dhe fesë
- zhvillimi i vetëmbështetjes dhe përgjegjësisë personale, kursimi dhe puna intensive

5. Pasi të shihni foton përgjigjuni pyetjeve të mëposhtme.



a) Për cilin dokument bëhet fjalë?

1 pikë

Deklarata e Pavarësisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës

b) Dokumenti është i ndarë në katër pjesë kryesore. Tregoni në mënyrë të përmbledhur përmbajtjen e secilës pjesë.

4 pikë

Pjesa e hyrjes:

Pjesa e hyrjes fillon me një shpjegim pse kolonitë ndodhen në pozitën që të shpallin pavarësinë. Ajo nënvizon se, kur ndodhin ndryshime të mëdha në lidhjet politike dhe shoqërore, është e drejtë që një popull të deklarojë shkëputjen nga autoritetet që nuk i respektojnë më të drejtat e tij.

Deklarimi i shkeljeve të të drejtave të njeriut:

Pjesa tjetër e dokumentit përmend një sërë shkeljesh nga ana e Mbretit George III, duke përfshirë abuzimin me pushtetin dhe shkeljen e të drejtave natyrore të kolonive. Ajo i akuzon britanikët për ndërhyrje në qeverisjen e kolonive, si dhe për mosrespektimin e parimeve të drejtësisë dhe barazisë.

Shpallja e Pavarësisë:

Pas përshkrimit të arsyeve, Deklarata shpall formalisht se "kolonitë janë të pavarura dhe të ndara nga Mbretëria Britanike." Kjo ishte një shpallje solemne që shpalli fundin e lidhjeve të kolonive me Anglinë dhe krijimin e një kombi të ri të pavarur.

Përfundimi dhe nënshkrimi:

Deklarata përfundon me një angazhim të nënshkruesve për të mbështetur këtë akt me jetën, pasurinë dhe nderin e tyre. Ata u betuan për të mbrojtur këtë akt të pavarësisë me çdo mjet të mundshëm, duke përfshirë luftën dhe sakrificën.

c) Cili është mesazhi kryesor i këtij dokumenti?

1 pikë

Deklarata e Pavarësisë ka një mesazh të fortë mbi të drejtat natyrore të individëve dhe fuqinë e popullit për të krijuar qeveri që mbështeten në këto të drejta. Sipas autorëve të saj, qeveria duhet të jetë e formuar nga dëshira e popullit dhe të ketë për qëllim mbrojtjen e të drejtave të individëve. Nëse një qeveri dështon në këtë detyrë, populli ka të drejtën dhe detyrën për të ndryshuar ose hequr atë.

d) Çfarë ndikimi pati ky dokument në periudhat e mëpasme?

1 pikë

Deklarata e Pavarësisë ka një rëndësi të jashtëzakonshme në historinë e Shteteve të Bashkuara dhe të botës, pasi ka shënuar fillimin e një kombi të ri, i cili është themeluar mbi parime të drejtësisë, lirisë dhe barazisë. Ajo frymëzoi krijimin e Kushtetutës, që garantoi mbrojtjen e këtyre të drejtave dhe ka shërbyer si një model për të drejtat e njeriut dhe lirinë e individëve në të gjithë botën dhe ka frymëzuar shumë lëvizje për pavarësi dhe reforma.

e) Cilat janë dallimet midis këtij dokumenti dhe Kushtetutës së Shteteve të Bashkuara të Amerikës? **1 pikë**

Deklarata e Pavarësisë shpalli pavarësinë e kolonive nga Britania dhe theksoi të drejtat natyrore të individëve dhe nevojën për të krijuar një qeveri që mbron këto të drejta. Ndërsa Kushtetuta e Shteteve të Bashkuara, e miratuar në vitin 1787, krijoi një sistem të qeverisjes dhe një ndarje të pushtetit ndërmjet degëve të ekzekutivit, legjislativit dhe gjyqësorit, duke siguruar një strukturë të fortë dhe funksionale për shtetin e ri të pavarur.